

EGYMI intézményfejlődés a szegregált gyógypedagógiai iskolától a modellértékű tudásbázisig

A világszerte terjedő esélyegyenlőségi mozgalmak és a velük együtt járó integrációs törekvések nyomán az 1980-as években hazánkban is elkezdődött az a folyamat, amely az addig zárt gyógypedagógiai intézményrendszer és a kiegészítő iskolák működését megváltoztatta.

Az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény általános iskolává nyilvánította a gyógypedagógiai iskolákat. A gyógypedagógiai tudás folyamatos gyarapodása, valamint az e tevékenységgel kapcsolatos új szemlélet segítette a változást. Az Európai Unióban 1990-ben miniszteri határozatba foglalták, hogy az integráció az oktatás elsődleges formája és a speciális területeken felhalmozott, gyógypedagógiai tudást a 'mainstreaming' (főáramlat) részévé kell tenni (Gerebenné, 1996). 2003-tól hazánkban is lehetővé vált, hogy feladatkörüket bővítve a gyógypedagógiai intézmények pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújtsanak, s részt vegyenek a pedagógiai szakszolgálati tevékenységekben. A korábbi gyógypedagógiai iskolák közül mind több alakult át Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménnyé, és a 2003–2013 közötti évtizedben példaértékű innovációt hajtottak végre.

Az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények kialakulása és fejlődése

Bővülő szerepek, megváltozott funkciók. 1993-2003

Magyarországon a Felsőoktatás-fejlesztési Alap támogatásával, az akkori Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola fejlesztési programjaként kezdődött meg a későbbi szakszolgálati rendszer elődjének, a Tanulási Klinika hálózatának a kialakulása az 1980-as években. A program fő célja az átlagostól eltérő tanterv szerint működő általános iskolák gyógypedagógiai programokkal való segítése volt. A gyógypedagógusok és a pedagógusok szakmai támogatása mellett tevékenységi körébe tartozott a tanulási képesség fejleszthetőségének kutatása is. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXXIX. törvény lehetőséget adott a sérült és fogyatékos gyermekek többségi intézményekben való integrált oktatására, ami két fontos következménnyel járt: egyrészt csökkenni kezdett a gyógypedagógiai intézményekben tanulók létszáma, más-

részt a többségi intézményekben megszületett az igény arra, hogy hasznosítsák a gyógypedagógiai iskolákban felhalmozódott tudást és szakértelmet. A gyógypedagógiai szakma jól reagált a változásokra. Egyre több intézmény vállalkozott arra, hogy támogató szolgáltatásokat nyújtson a környezetében lévő óvodáknak és iskoláknak. A gyógypedagógusok pedig az adott térség keresett szakemberei lettek. Az iskolai önfejlesztő tevékenység, valamint az intézmények közötti együttműködés nagyszerű példái a napi gyakorlati igények nyomán kialakult gyógypedagógiai szolgáltatások. Az akkoriban megjelent tanulmányok a gyógypedagógiai intézmények szolgáltató központokká válásának folyamatát tekintették a fejlődés jövőbeni irányának.

A közoktatási törvény 2003. évi módosítása a jogszabályi háttérrel is megteremtette ahhoz, hogy bővüljön a gyógypedagógiai intézmények szerepköre: pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújthassanak és pedagógiai szakszolgálati tevékenységet folytathassanak. Ez a változás egyrészt biztosította számukra, hogy az integráció terjedését követően is fennmaradhassanak. Másrészt lehetőséget kínált megújulásukhoz, szakmai kompetenciáik bővítéséhez és ahhoz, hogy a széles körű együttműködés motorjaivá válhassanak. A törvény megengedte, hogy a gyógypedagógiai iskolákból Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények (EGYMI) jöjjenek létre a sajátos nevelésű gyerekek integrált oktatásának támogatására. Az EGYMI-k által nyújtható szolgáltatás lett a gyógypedagógiai tanácsadás, a korai fejlesztés és gondozás, a fejlesztő felkészítés, a logopédiai ellátás, a konduktív pedagógiai ellátás és a gyógytestnevelés. A szakmai szolgáltatások közül elláthatták a szaktanácsadást, a pedagógiai tájékoztatásokat, a pedagógusok önképzésének és továbbképzésének segítségét, szervezését, valamint a tanuló-tájékoztató, tanácsadó szolgálatot. A keretek módosulását követően országsszerte megindult a gyógypedagógiai innováció és a szervezetfejlesztés.

Központi fejlesztés uniós támogatással. 2004–2011

Hazánk uniós csatlakozását követően hangsúlyos elvárássá vált az általános képzésbe bevonható gyermekek integrált nevelése. A sajátos nevelési igényű gyerekek együttnevelésének témája ezért kiemelt figyelmet kapott a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) keretében 2004-ben uniós támogatással elinduló Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Programban (HEFOP). A program egyes projektjeinek¹ pályázatai széles körű együttműködésre ösztönözték a többségi és a speciális iskolákat. A pályázó konzorciumok vezetői a legtöbb esetben gyógypedagógiai iskolák voltak. A megvalósuló tevékenységek középpontjában az általuk nyújtható pedagógiai szakmai szolgáltatások és szakszolgálati tevékenységek körének bővítése állt. A körvonalazódó szükségletekre reagálva több olyan dokumentum is megjelent ebben az időszakban, amely hathatósan támogatta az együttnevelés szándékának megvalósulását. Tágabb keretként rendelkezésre állt a közoktatás középtávú fejlesztési stratégiája is, amellyel összhangban volt az új jogszabályi környezet, és amely irányt mutatott az új programok tervezéséhez és a fejlesztéshez is. A fejlesztések egyszerre reflektáltak az integrálót, valamint az őket támogató gyógypedagógiai intézmények igényeire.

Két évvel a közoktatási törvény módosítását követően, 2005-ben már az eltérő tantervű iskolák 15 százaléka EGYMI-ként működött, s további 39 százaléknál volt folyamatban vagy a tervezés fázisában az átalakulást célzó szervezetfejlesztés. Ez megyéknént egy-két integrált nevelést támogató módszertani központot jelentett, ami ugyan még nem elégített ki minden igényt, de két év alatt mindenképp komoly eredménynek tekinthető. A két HEFOP projektben közel 90 intézmény vett részt, aminek eredményeként egyre több pedagógus és szülő kapott szakmai támogatást a sérült és az ép gyermekek sikeres együttneveléséhez.

Az innovációs folyamat eredményeinek stabilizálásához 2007-től a Kiskőrösön megalakult Országos EGYMI Egyesület is jelentős mértékben hozzájárult. A törvényi alapok ugyan már adottak voltak, de azért még szép számmal voltak olyan tisztázatlan pontjai a rendszernek, amelyek miatt különböző helyeken különféleképpen értelmezték a szabályokat. Nem is minden intézmény tudott élni a rendelkezésre álló jogi lehetőségekkel. S már – szolgáltatási és földrajzi szempontból egyaránt – látszani kezdett, hogy országos szinten eltérések vannak az egyes területek lefedettségében. Az Egyesület létrehozásának fő célja ezért az volt, hogy a tapasztalatok megosztásának és az egymástól való tanulás hálózatának kialakításával támogatást adjon a rendszer fejlődéséhez.

A következő központi fejlesztési ciklusban, 2008-tól a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 3.1.1. kiemelt projektjének is volt olyan eleme, amely a gyógypedagógiai intézmények továbbfejlesztését célozta.² Az ehhez kapcsolódó pályázati rendszer az EGYMI-knek az együttnevelést segítő tudásátadásra és egyéb feladatokra való felkészülést szolgálta. Az alapvető cél a meglévő intézmények továbbfejlesztése mellett az volt, hogy az inklúziót hatékonyan támogató, országosan egységes kritériumok alapján működő rendszer jöjjön létre, amely biztosítja, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek a lakóhelyükhöz közel jussanak hozzá a számukra szükséges komplex szolgáltatásokhoz. Annak érdekében, hogy ez megvalósulhasson, a gyógypedagógusoknak olyan szerepeket is kellett vállalniuk, amelyekre akkor még nem voltak megfelelően felkészülve. Folyamatosan együtt kellett működniük a többségi intézmények pedagógusaival. Fel kellett készíteniük a befogadó közösségeket és a szülőket az inkluzív neveléssel együtt járó új feladatokra. Meg kellett tanítaniuk nekik a speciális eszközök használatát. Vagyis: a gyógypedagógiai intézményekben felhalmozott tudást be kellett vinniük a többségi intézményekbe. Esetenként olyan pedagógusokkal, szülőkkel és gyerekekkel is együtt kellett működniük, akik passzív vagy akár aktív formában is elutasították a törekvéseiket. Mindehhez új típusú kompetenciákat (konfliktuskezelés, hatékony kommunikáció stb.) kellett megszerezniük. Kiskőrös mint zászlóshajó vett részt a folyamatban. Egyre többen mentek hozzájuk tanulni, és a kiskőrösi EGYMI mindinkább példaként szolgált a hasonló intézmények számára. Az egymástól való tanulás, a pályázatok által kínált innovációs lehetőségek eredményeként tudásmegosztó bázisintézmények sora jött létre. Volt köztük olyan is, amelyik számára ez kifejezetten a „túlélés” lehetőségét jelentette. Ilyen volt például a kisújszállási gyógypedagógiai intézmény, amely a megszűnés széléről felállva vált szolgáltató EGYMI-vé.

2009-ben az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet egyik vizsgálata az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények helyzetének feltárására irányult (*Kőpatakiné*, 2009). E kutatás eredményei, valamint az EGYMI-khez kapcsolódó addigi pályázati tapasztalatok szolgáltak alapul a 2011. évi újabb TÁMOP-3.1.6. projekt szakmai prioritásainak meghatározásához. A már működő egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények megkezdett fejlesztéseik folytatására és szolgáltatásaik bővítésére pályázhattak. Egyúttal arra is lehetőség volt azonban, hogy további gyógypedagógiai intézmények válhassanak komplex szolgáltató bázisokká. Az elnyert pályázati forrásokat a humán erőforrás fejlesztése mellett speciális eszközök beszerzésére és kölcsönzési lehetőségek biztosítására lehetett fordítani. A fő cél az volt, hogy országos szinten javuljon a sajátos nevelési igényű gyerekek számára a magas színvonalú, komplex szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés esélye. A pályázati források és fejlesztések eredményeként a 2010/2011-es tanévben már 73 egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény támogatta a többségi óvodákban és iskolákban folyó integrált nevelést.

Az EGYMI-k számára 2009-től a továbbfejlődés kitűnő lehetőségét kínálta az a szintén uniós támogatással megvalósuló pályázat is, amelynek célja egy úgynevezett referenciatársulási hálózat kialakítása volt.³ A támogatási szándékra vonatkozóan a következők olvashatók a pályázati kiírásban: „A sikeres közoktatás-fejlesztés érdekében

kulcsszerep hárul a hálózati, horizontális tanulás mintaadó tartalmait biztosítani képes óvodákra, iskolákra, kollégiumokra. A referencia-intézmény egyedi, más intézmények számára is példaértékű, működésében koherens, befogadó, gyermekközpontú pedagógiai gyakorlattal, szervezeti innovációval rendelkező és ezt szolgáltatásaiban publikálni, valamint átadni képes közoktatási intézmény. [...] A referencia-intézmények elsődlegesen, rendszeresen, folyamatosan és differenciált kínálattal szolgáltatják a hálózati tanulási folyamathoz a mintákat. Közreműködnek az intézmények nagyobb közössége számára szervezett szakmai műhelyek tartalmi kínálatának biztosításában és megvalósításában.”⁴ Az EGYMI-k egyharmada pályázott a referenciaintézményi státusz elnyerésére, és kezdte meg a képzésekkel, illetve speciális tanácsadással támogatott felkészülést arra, hogy kínálatával szerves módon tudjon beilleszkedni a horizontális pedagógiai tudásmegosztás kialakulóban lévő országos rendszerébe.

A gyógypedagógiai tudásmegosztás horizontális hálózata

Az EGYMI-k esetében a spontán hálózatosodás alapja az igények megjelenése, az integráció révén felszínre kerülő új problémák megoldására irányuló törekvés, valamint az egymás munkája iránti kíváncsiság volt. A hálózati működést – a központi közoktatás-fejlesztési programok felelőseként – jól támogatta a Sulinova Kht., majd annak jogutódja, az Educatio Nkft. Mindkét intézmény gyakran szervezett műhelymunkát az EGYMI-k munkatársai számára, megteremtve ezzel a találkozások, valamint az egymástól való tanulás és a tudásátadás lehetőségeit. A HEFOP-2.1.2. és a HEFOP-2.1.6. projektekben még nem volt kimondott cél a hálózatosodás támogatása. Ezek még inkább csak ösztönözték egymás problémáinak és tapasztalatainak megismerését. A hálózati működés erősödését a TÁMOP-3.1.1. kiemelt projekt⁵ keretében kiírt pályázatok kezdték el célzottan támogatni. Az EGYMI-k között ettől kezdve vált rendszeressé vált az országos szintű kommunikáció. Az Educatio Nkft. által szervezett műhelymunkákba számos elméleti és gyakorlati szakember, felsőoktatásban dolgozó tanár és kutató kapcsolódott be. A formálódó hálózatban az Educatio Nkft. töltötte be a koordinátori szerepet. Rendszeres informális kapcsolatot tartott fenn az Országos EGYMI Egyesülettel és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karával is, de az eleven szakmai együttműködés nem nyert formális kereteket.

Az EGYMI-k egy jó darabig különféle minőségben és eltérő összetételben kínálták szolgáltatásaikat. A különbségek fő forrása az volt, hogy alapvetően a fenntartóktól függött, mekkora kapacitással milyen típusú szolgáltatások nyújtását engedélyezték intézményeik számára. 2009 után, a gazdasági válság mélyülésével, még nagyobb lett az egyenlenség a szolgáltatások terén. A jobb anyagi feltételek között működő önkormányzatok továbbra is biztosítani tudták a jó színvonalú munka feltételeit. Ugyanakkor voltak olyan térségek is, ahol még a törvény által előírt feladatok ellátása sem sikerült. Ezért megfogalmazódott az igény egy olyan standard kialakítására, amely rögzíti, hogy miként jöhet létre az intézménytípus, és melyek az EGYMI-k működéséhez szükséges minimális feltételek. A dokumentum kidolgozását az Educatio Nkft. kezdeményezte a TÁMOP 3.1.1 kiemelt projekt keretében. A leírás sokféle szakember együttgondolkodása nyomán született meg, és „standard fejlődési utat”, valamint elérendő célállapotot jelölt ki a „kezdő” intézmények számára. Segítséget kínált az intézményeknek ahhoz is, hogy különféle eszközökkel (SWOT-analízis, erőtér- és EQAL-analízis) rendszeresen meg tudják vizsgálni aktuális erősségeiket, gyengeségeiket, lehetőségeiket és a működésüket hátráltató akadályokat. Az elkészült standard lehetővé tette az ország különböző pontjain működő intézmények egymással való összehasonlítását is. Támpontokat adott az egyes gyógypedagógusok rendkívül összetett munkájának nyomon követéséhez. Ennek

részeként olyan befolyásoló tényezőket is tekintetbe vett, mint például hogy az érintett pedagógus az intézmény saját dolgozója, vagy megbízással foglalkoztatják. S szempontként jelölte meg annak vizsgálatát, hogy a saját dolgozók mennyire érzik magukénak az intézmény egészének filozófiáját, küldetését. Az elköteleződés mértékét ugyanis olyan tényezőnek tekintette, amely hatással van az intézményi tevékenység színvonalára.

Az Országos EGYMI Egyesület idő közben létrehozta és működteti az EGYMI hálózat országos online térképét⁶, ami láthatóvá teszi, hogy melyik körzetben milyen intézmények találhatók. Segítségével egyben jól érzékelhető az intézmények térségenkénti sűrűsége, valamint nyomon követhetők ennek változásai is. Az intézmények már a TÁMOP-3.1.6 pályázat idején megértették, hogy nem célravezető az egymás elleni verseny: ha például egy megyében három intézmény van, és mindegyik külön pályázik, akkor rontják egymás esélyeit. Ha viszont együttműködnek, mindannyian nyerhetnek – így aztán összefogtak. Egy intézmény vállalta a főpályázó szerepét, a többiek pedig konzorciumi partnerként csatlakoztak hozzá. Az együttműködés kultúrája persze, nem egyik pillanatról a másikra születik meg, hanem mindig egy hosszabb tanulási folyamat eredménye. Lassanként azonban minden résztvevő számára világossá vált, hogy ha közösen gondolkodnak, több erősséget tudnak beépíteni a pályázatukba. A pályázatok megvalósítása során aztán gyakran utaztak egymáshoz, s ezek az alkalmak nem csupán a megismert jó gyakorlatok miatt voltak gyümölcsözőek. Ugyanilyen fontos volt a sok közös élmény, az utazásokhoz kapcsolódó kötetlen szakmai beszélgetések, illetve azok az ötletek, amelyek az együttgondolkodás eredményeként születtek meg. Az informális kommunikáció ugyanis kitüntetetten fontos terepe a horizontális tanulásnak.

Az Egyesület által működtetett hálózatnak ma már régiós alközpontjai is vannak, s ezek tartják a kapcsolatot az adott térség intézményeivel. Az EGYMI-k körül bokoriskola jelleggel helyezkednek el a többségi óvodák és iskolák, s perifériaként csatlakoznak hozzá a különféle egyéb szolgáltatók, illetve civil szervezetek. A régiós központok segítik, hogy a térségben megjelenő problémák, igények, ötletek eljussanak az Egyesület vezetőségéhez. Az információk áramlását megkönnyíti az EGYMI-k közös levelezőlistája, amely olykor számottevő segítséget nyújt az érintetteknek bizonyos pályázati problémák megoldásához, konferenciák szervezéséhez, vagy éppen különböző szakemberek felkutatásához.

Az Egyesület 2012-ben szervezte meg – a hagyományteremtés szándékával – az integráltan és szegregáltan nevelt sérült gyerekek első közös „Ki mit tud?”-ját. A szervezőket az a felismerés vezette, hogy a többségi intézményekben tanuló SNI-s gyerekeknek az átlagosnál lényegesen kevesebb lehetőségük nyílik tehetségük megmutatására. A rendezvényen autisták, valamint tanulásban és értelmileg akadályozott gyerekek léptek föl. A „Ki mit tud?”-nak fontos célja volt az is, hogy lehetőséget teremtsen a pedagógusoknak a személyes találkozásra és a beszélgetésre. Országos szinten 1400 tanulót és 300–400 pedagógust mozgató meg a két napos esemény, amely jó alkalom volt a civil szféra és a gazdaság szereplőinek találkozására is. Ebből a körből érkezett ugyanis az anyagi támogatás, amely lehetővé tette a versenyzők díjazását, és különféle ajándékok vásárlását. Az Egyesület azonban ezen kívül is kapcsolatot ápol az iskolákon kívüli világgal. A szervezet rendszeresen részt vesz például az ISO⁷ fórum rendezvényein és műhelyein, amivel elősegíti, hogy a gazdasági szféra és az oktatás képviselői kölcsönösen informálódjanak egymásról – s ha erre lehetőség kínálkozik, segítsék is egymást.

Hogyan tovább?

Napjaink ellentmondásai és nehézségei

Az elmúlt évtizedben, ha egy sérült csecsemő bekerült az ellátó rendszerbe, az első pillanattól fogva több szakember együttműködésére épülő, komplex segítséget kapott a fejlődéséhez. Számos példa támasztja alá, hogy ennek eredményeként nehezen induló gyermekek sora kezdhette meg tanulmányait a többségi iskolában, ahol aztán az utazó tanároktól kapta meg az éppen neki szükséges, speciális segítséget. A korai fejlesztés sikerességében fontos szerepet játszott az az egyéni átvezetési tervekre épülő gyakorlat, amelynek középpontjában a személyre szabott segítségnyújtás állt – a gyermekkel való első találkozástól az iskolába lépésig.

Abban a hozzávetőleg egy évtizedes időszakban, mialatt az EGYMI-k alkalmassá váltak ennek az összetett feladatnak a sikeres végrehajtására, komoly erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy saját szakembereik minél felkészültebben legyenek, minél több kompetenciával rendelkezzenek. Tudva, hogy nincs két egyforma gyerek, fontosnak tartották, hogy szakmai közösségeik minél színesebbé váljanak, minél több terápiás módszer birtokába kerüljenek. Sok intézményben mára természetes rutinná vált az a gyakorlat, hogy minden egyes gyerekre kiterjedő módon, rendszeresen megbeszéljük a fejlesztési feladatokat. Ez a fajta működés igazi „jó gyakorlatnak” tekinthető.

Az EGYMI hálózat organikus formálódása mellett számos egyéb tényező is hatással van azonban a rendszer alakulására. A jogszabályi kereteket alakító párhuzamos folyamatok részeként az intézménytípus feladatkörét a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 20. §-ának (9) bekezdése ma így határozza meg: „EGYMI a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók többi gyermekkel, tanulóval együtt történő nevelésének, oktatásának segítése céljából hozható létre. Az EGYMI – céljaival összhangban – a szakértői bizottsági feladatokon kívül pedagógiai szakszolgálati feladatokat is elláthat. Elláthatja továbbá a családsegítő szolgálat, az iskola-egészségügyi ellátás feladatait, valamint az intézmény keretén belül óvodai, általános iskolai vagy középiskolai feladatot ellátó intézményegységnek kell működnie. Az EGYMI-ben ellátott feladatokra külön-külön szervezeti és szakmai tekintetben önálló intézményegységeket kell létrehozni.”

Ez a megfogalmazás más megközelítésben azt jelenti, hogy 2012 szeptemberétől – bár még tart az uniós pályázatok keretében megszületett fejlesztési eredmények kötelező fenntartási időszaka – az EGYMI-knek pillanatnyilag nincs felhatalmazásuk arra, hogy fenntartsák az elmúlt évek során kialakult egyik fontos szerepkörüket, és folytassák

Az elmúlt évtizedben, ha egy sérült csecsemő bekerült az ellátó rendszerbe, az első pillanattól fogva több szakember együttműködésére épülő, komplex segítséget kapott a fejlődéséhez. Számos példa támasztja alá, hogy ennek eredményeként nehezen induló gyermekek sora kezdhette meg tanulmányait a többségi iskolában, ahol aztán az utazó tanároktól kapta meg az éppen neki szükséges, speciális segítséget. A korai fejlesztés sikerességében fontos szerepet játszott az az egyéni átvezetési tervekre épülő gyakorlat, amelynek középpontjában a személyre szabott segítségnyújtás állt – a gyermekkel való első találkozástól az iskolába lépésig.

szolgáltató tevékenységüket. Zajlik ugyanakkor a szakszolgálati ellátás országos szinten való újjászervezése és egységesítése. Egyelőre még nem látni, pontosan mit hoz a jövő az EGYMI-k számára, és sok a bizonytalanság a rendszerben. Az azonban szinte mindenkire számára elképzelhetetlen, hogy sehol ne hasznosuljon a hálózat keretében tíz év alatt felhalmozott szaktudás, s ne legyen szükség arra a szakmai elkötelezettségre, amely az EGYMI-k munkatársaiban megtestesül.

Egyelőre azonban tény, hogy hivatalosan nincs pedagógiai szakmai szolgáltatói feladatuk, és már a gondosan kimunkált, innovációt segítő EGYMI standard is elvesztette létjogosultságát. Az integráló óvodák és iskolák, valamint az érintett családok viszont – a jelenlegi átmeneti időszakban is – várják a segítséget valakitől. A megoldást kereső EGYMI-k, a szakmai felelősségérzettel vezérelve, az ország számos pontján kistérségi munkaközösségek létrehozását kezdeményezték. E közösségnek a gyógypedagógusok mellett tagjai az SNI-s gyerekekkel foglalkozó tanítók és osztályfőnökök is. A csoportok havi rendszerességgel találkoznak, a gyógypedagógusok pedig megpróbálnak segítséget nyújtani az ezt igénylő kollégáknak abban, hogyan dolgozzanak együtt, illetve hogyan haladjanak tovább sérült tanítványaikkal.

A jövő útjai

Az EGYMI-ket összefogó szakmai Egyesület nem várja tétlenül a változásokat, hanem halad tovább saját megkezdett útján. 2013-ban is megrendezték a „Ki mit tud?”-ot, amelyen ebben az évben már 2000 gyerek és mintegy 400–500 pedagógus vett részt. Az év nyarán tehetségszolgáltató mentorokat képeztek ki, s kialakították a hálózatban belüli mentorálás eljárásrendjét. Elsősorban a legnehezebb helyzetben lévő, kis intézményeket akarják segíteni. Szeretnék elhithetni velük, hogy rajtuk is múlik, mi fog történni velük, s ha erőfeszítést tesznek, ők is el tudnak indulni a maguk útján.

A szervezet ugyanakkor keresi saját megújulásának, valamint a rendszer különböző szereplőivel való hatékony együttműködés lehetőségeit is – mindenek előtt a sajátos nevelési igényű gyerekek érdekeit figyelembe véve. 2013 novemberében immár 17. alkalommal rendezték meg Kiskőrösön *A jövő útjai* című szakmai konferenciájukat, amelyre az EGYMI-kben dolgozó és a felsőoktatási szakemberek mellett meghívták a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ, valamint számos civil szakmai szervezet képviselőit is. A rendezvényen összesen 344 fő vett részt. A résztvevők előadások keretében kaptak tájékoztatást a jelenleg zajló rendszer szintű átalakulásokról. Külső helyszíneken bemutatott órákat tekinthettek meg, amelyek között ebben az évben különösen az utazótanári hálózat jó gyakorlatait kaptak hangsúlyt.

A konferencia részeként megszervezett műhelymunkák keretében az EGYMI-igazgatók elemezték az intézménytípus jelenlegi helyzetét, és megpróbálták felvázolni maguk számára egy pozitív jövőképet. Tanácskozásukat a problémák megoldására irányuló, konstruktív együttgondolkodás jellemezte. Érzékelhető volt, hogy az újjá alakuló szakszolgálati rendszer fontos szerepet szán az EGYMI-knek. Megállapodás született arról, ami kézenfekvő is volt, hogy az EGYMI-k az utazótanári szolgálatot fejlesztik tovább. Hiszen gyógypedagógusaik a jelenlegi változások közepette is folyamatosan és elhivatott módon „kint vannak a terepen”. Az elmúlt években kialakult szakmai protokoll szerint „teszik a dolgukat”. Ott vannak a hatókörükbe tartozó bölcsődék és óvodák szülői értekezletein. Irányítják az EGYMI-kből kölcsönözhető speciális fejlesztő eszközök kiadását, és szakszerű tanácsokkal szolgálnak azok használatára vonatkozóan.

A köznevelési törvény fent idézett definíciójában feladatként jelenik meg a családsegítő tevékenység. Ma még azonban nem látszik tisztán, hogy miként alakul majd az EGYMI-k és a szociális ellátórendszer részeként működő családsegítő központok közöt-

ti szerepmegosztás. Ugyanígy kevésbé láthatók még a jogszabály által említett másik feladatkör, az iskola-egészségügyi ellátás segítésének körvonalai is. E két területen még sok közös szakmai értelmezésre van szükség. Ami viszont egyértelmű: az integráló intézményeknek továbbra is alapvető szükségük lenne azokra a pedagógiai szakmai szolgáltatásokra, azokra a képzésekre és hiteles tanácsokra, amelyeket korábban az EGYMI-ktől kaptak meg, s amiket azok hivatalos formában, feladatkörük részeként jelenleg nem nyújthatnak nekik. A konferencián világosan látszott azonban, hogy a témakörben egyetértés van a fő szereplők között. Kölcsönös volt az egymás iránti nyitottság az EGYMI-igazgatók és pedagógiai intézetek képviselői között, és megkezdődött a közös útkeresés a legjobb megoldások megtalálása érdekében.

A konferencia keretében sok szó esett arról is, hogy milyen módon őrizhetők meg leginkább az elmúlt évek értékei, s miként lehet a jövőben sikeresen működtetni a mára kialakult hálózatot. A konferencia időtartama alatt új vezető testület alakult – a korábinál némileg fiatalabb tagsággal, figyelembe véve az országos lefedettség arányait is. A jövő feladatai között fogalmazták meg a különféle partnerekkel való aktívabb együttműködés, összefogás és kapcsolatbővítés fontosságát – az oktatáspolitikai szereplőktől, a tankerületi tisztségviselőktől és az egyházak képviselőin át a kutatókig. Lényegesnek ítélték az alulról felfelé való építkezést a szervezetben belül. Hangot kapott a nyilvánosság, a különböző fórumokon való megjelenés jelentősége. Hítt tettek annak fontossága mellett, hogy az innováció, a hatékonyság és proaktivitás ne csak szavakat jelentsen, hiszen éppen ezek lehet az egyesület jövőbeli fennmaradásuk zálogai. Újragondolták a szervezet hálózati működésének módját is. Kiemelt feladatként fogalmazták meg a regionális, a megyei és az intézményi szervezeti szintek közötti együttműködés fenntartását, a szintek közötti szerepkörök tisztázását, valamint a változásokhoz való gyorsabb alkalmazkodást. Rögzítették azt is, hogy a sikeres hálózati működéshez professzionális koordinációra van szükség. S nem biztos, hogy szerencsés, ha ezt a szerepkört olyan szervezet látja el, amelynek munkájában csupán záros határidejű projektfeladatként jelenik meg a hálózati tevékenység támogatása. Hosszabb távon jó lenne, ha a koordináció feladata olyan szakemberek kezébe kerülne, akik alaptevékenységük részeként, folyamatosan és belső szakmai elköteleződéssel tudnák szolgálni annak magas színvonalú megvalósulását.

A konferencia végén úgy tűnt, hogy a résztvevők energiával és bizalommal tekintenek az előttük álló időszak felé, magukévá téve a rendezvény ismeretlen szerzőtől származó jelmondatát: „Amikor a változás szelei fújnak, a kételkedők falakat húznak föl, az optimisták pedig vitortlákat!”

Jegyzetek

¹ HEFOP-2004-2.1.2. *A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének támogatása intézményi együttműködés keretében a közoktatás területén*; HEFOP-2005-2.1.6. *A sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelése.*

² TÁMOP-3.1.6-11. *Az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények által nyújtott szolgáltatások fejlesztése és a szolgáltatást támogató eszközök beszerzése a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók együttnevelésének támogatása érdekében.*

³ TÁMOP-3.1.7.-11/2. *Referencia-intézmények országos hálózatának kialakítása és felkészítése.*

⁴ <http://www.nfu.hu/doc/2935>, Pályázati felhívás.

⁵ TÁMOP-3.1.1. *XXI. századi közoktatás – fejlesztés, koordináció (I. szakasz).*

⁶ <http://www.egymi.hu/egymi/>

⁷ http://www.hfms.org.hu/web/index.php?option=com_content&view=article&id=252%3Aiso-letesitemenygazdalkodasi-mhely&catid=1%3Ahirek&Itemid=6&lang=hu

Irodalomjegyzék

Gerebenné dr. Várbíró Katalin (1996): Fejlesztő központok a gyógypedagógiában. *Gyógypedagógiai Szemle*, **24**. 1. sz. 32–35.

Interjú 1: Radicsné Szerencsés Terézia (EGYMI Egyesület; Integrált Közoktatási Intézmény, Kiskőrös)

Interjú 2: Kapcsáné Németi Júlia (Sulinova Kht. / Educatio Társadalmi Szolgáltató Nkft)

Köpatakiné Mészáros Mária (2009, szerk.): *Együttnevelés határon innen és túl. Kutatási eredmények a sajátos nevelési igényű tanulók inklúzióját támogató szervezetekről, kitekintéssel az aktuális nemzetközi projektekre*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Papp Gabriella és Mile Anikó (2012): Gyógypedagógiai iskola, EGYMI, referenciainstítúció... *Iskolakultúra*, **22**. 5. sz. 76–83.